

Danskerne og EU er ikke uforenelige størrelser

EU har flyttet sig, dansk politik har flyttet sig, og danskerne har flyttet sig, men i dansk politik behandles EU stadig på samme måde som for 20 eller 30 år siden. Så uanset resultatet af folkeafstemningen den 27. september er tiden moden til at nydefinere den danske europapolitik, skriver dagens kronikør.

JP-KRONIK
TIRSDAG 22.3.2005

Af Roger Buch, ph.d., cand.scient.pol., valgforsker og lektor, Danmarks Journalisthøjskole

Ak ja, så skal vi til det igen. Frem mod afstemningen om Forfatningstraktaten den 27. september skal vi høre de samme gamle sange igen og igen. Fra det ene kor bestående af regeringen, folketingsflertallet og de store interesseorganisationer LO, DI osv. vil refrænerne lyde: at vi skal stemme ja, at vi ikke skal isolere os i en globaliseret verden, at vi kun kan få indflydelse ved at være med, at det er bedst for Danmark, dansk økonomi og det danske velfærdssamfund, at forfatningen vil gøre EU bedre, samt at situationen vil blive meget usikker - både for Danmark og for EU - hvis vi stemmer nej. Fra det andet kor bestående af fløjpartierne i dansk politik, enkelte fagforeninger og nej-bevægelserne vil det omvendt taktfast blive afsunget, at vi skal stemme nej, at Danmark ellers mister selvbestemmelsesret, at demokratiet og grundloven udhules, at velfærdssamfundet trues, at eliten tryner den brede befolkning, at vi kan klare os fint udenfor EU, at vi slet ikke bliver sat udenfor ved et nej, at vi nu har chancen for at få EU ind på en bedre kurs. Sådan har de to sange lydt siden 1972 og især siden 1986, hvor folkeaf-

stemningen om det indre marked - "EF-pakken" - gav startsignalet til foreløbig fem afstemninger, og den sjette er nu på vej. Hvis man hertil lægger de fire valg til Europa-Parlamentet, så har danskerne i de seneste 20 år faktisk oftere stemt om EU end om dansk politik, hvor det kun er blevet til syv folketingsvalg. Både indenlandske og udenlandske iagttagere af dansk politik har ofte påpeget danskernes vankelmødige holdning til EU: vi vil gerne være med, men med forbehold. Så man fristes til at spørge: er danskerne og EU uforenelige størrelser? Og hvad er det egentlig danskerne mener om EU?

Da den danske offentlige og politiske debat i 1960'erne begyndte, at handle om EF, var befolkningen meget i vildrede om spørgsmålet og hele 40-50 pct. vidste ikke, om de var for eller imod medlemskab. Dette havde dog ingen betydning for, at forhandlingerne mellem Danmark og EF hverken blev til noget i 1963 eller 1967, da det i begge tilfælde var Frankrigs modstand imod Storbritannien, som blev stopklodsen. Da medlemskab for tredje gang kom på dagsordenen i 1970 var en tredjedel af danskerne stadig i tvivl, men dette ændredes frem mod folkeafstemningen den 2. oktober 1972, hvor en rekordstor stemmeprocent på hele 90,4 pct. gav et klart flertal på 63,4 pct. for ja.

Der gik dog ikke længe før det første skisma opstod: danskerne vurderede medlemskabet negativt og i det meste af 1970'erne og frem til midten af 1980'erne var der flertal i befolkningen imod medlemskabet.

Vendepunktet blev folkeafstemningen den 27. februar 1986 om den Europæiske Fælles Akt - EF-Pakken. Kort efter at 56,2 pct. af danskerne havde sagt ja til pakken, skiftede vurderingen af EF og et voksende flertal støttede medlemskabet. Siden 1990 har typisk 55-70 pct. af danskerne tilsluttet sig medlemskabet i diverse meningsmålinger. I den seneste undersøgelse fra marts 2005 målte Gallup den til dato højeste opslutning bag medlemskabet, da hele 77 pct. var for medlemskabet og kun 23 pct. imod. Kun en gang tidligere har danskernes støtte til medlemskabet været på næsten samme høje niveau, nemlig i

Gallups måling fra oktober 1991, altså kun 7½ måned før danskerne den 2. juni 1992 stemte nej til Maastricht-traktaten og dermed til den Europæiske Union. Ja og nej på én gang, det har i en vis forstand siden være kernen i danskernes syn på EU.

Med vedtagelsen den 18. maj 1993 af Edinburgh-afgørelsen og de danske forbehold, kunne Danmark alligevel tilslutte sig Maastricht-traktaten. Langt mindre dramatisk blev afstemningen om Amsterdam-traktaten den 28. maj 1998, hvor 55,1 pct. stemte ja og afstemningen den 28. september 2000 om fælles valuta, hvor 53,2 pct. stemte nej.

Politisk var modstanden imod EF i 1970'erne koncentreret på venstrefløjen, mens støtten var massiv på højrefløjen, med først Fremskridtspartiet og siden Dansk Folkeparti, som undtagelsen. Dette gav sig geografisk udtryk i nogle klare frontlinier ved folkeafstemningerne - Østdanmark, byerne, de offentligt ansatte og venstrefløjen stemte Nej. Ja-stemmerne var derimod koncentreret i Vestdanmark,

landdistrikterne, blandt de privat ansatte - ikke mindst landmænd, fiskere og folk med tilknytning til disse erhverv - og på højrefløjen.

Den dybe splittelse i det danske samfund løb politisk ned tværs igennem Socialdemokratiet, som havde store grupper af både EF-positive og EF-skeptiske medlemmer og vælgere, hvilket gav partiet store problemer med emnet. Et forhold, der uden tvivl spillede en stor rolle i 1986, da den konservative statsminister Poul Schlüter besluttede at udskrive en folkeafstemning efter, at Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, SF og VS havde afvist EF-pakken i Folketinget og krævet genforhandling.

Efter drøftelse med nogle af EF-lande konkluderede regeringen, at genforhandling var umulig og med støtte fra en sjældent set alliance af Fremskridtspartiet, VS og Det Radikale Venstre blev den vejledende folkeafstemning besluttet.

Sammenfaldet mellem ja/nej-aksen, og højre/venstre-aksen er imidlertid blev væsentligt forandret op gennem 1990'erne. Højrefløjen er blevet mere EU-kritisk, mens venstrefløjen er blevet mere positiv, hvilket klostret

blev vist med SF's historiske beslutning den 21. december om, at støtte Forfatningstraktaten, efter at en urafstemning blandt partimedlemmerne, havde givet 63,8 pct. ja-stemmer.

Disse bevægelser har nedbrudt de klare socio-geografiske skillelinier, som før var gældende.

Ved afstemningerne i 1972 og 1986 lå de laveste ja-procenter i København på henholdsvis 33 og 43 pct., mens de højeste ja-procenter i jyske amter lå på henholdsvis 75 og 73 pct. Disse markante geografiske forskelle skrumpede gradvist ind gennem 1990'erne og var ved afstemningen i 2000 om fælles valuta blevet minimeret til, at den lavest ja-procent i København var 44, mens højeste ja-procent i Jylland var 50.

Afstemningerne har altså gang på gang vist en splittet befolkning, men splittelsen er i dag af en helt anden karakter end tidligere og går i stigende grad tværs igennem alle partier og socio-geografiske grupper.

Uanset dette er det de samme, næsten 20 år gamle valgrefræner, som vi skal høre det næste halve år - ganske små variationer over samme gamle tema. Dermed ikke være sagt, at Forfatningstraktaten er en uinteressant og uvigtig afstemning, men det er på tide, at tage en større og principiel diskussion af den måde EU-spørgsmålene håndteres i det danske politiske system.

Den brede politiske konsensus, om at hovedlinierne i dansk EU-politik fastlægges ved folkeafstemninger, har nemlig klart uheldige konsekvenser. Først og fremmest, at EU forsvinder ud af den politiske debat, som det også skete under valgkampen før folketingsvalget den 8. februar 2005.

Kun ganske få pct. af vælgerne nævnte EU, som et vigtigt spørgsmål, mens flygtninge- og indvandrer og beskæftigelse dominerede ved siden af en række velfærdsemner: ældre, sundhed, uddannelse. Dette er problematisk fordi EU og udviklingen i EU netop får stigende betydning for udviklingen på alle disse områder.

Diskussion af økonomi, miljø-, ældre- og arbejdsmarkedspolitik uden en inddragelse af det europæiske aspekt nærmer sig en pseudodiskussion. En anden vigtig effekt af afkoblingen af EU-politik fra dansk

politik er, at partier, medier og borgere behandler EU som andenrangs politik. Tænk blot på valgdeltagelsen, kvaliteten af kandidaterne og mediedækningen af valgene til Europa-Parlamentet sammenlignet med andre danske valg.

EU har flyttet sig, dansk politik har flyttet sig og danskerne har flyttet sig, men i dansk politik behandles EU stadig på samme måde som for 20 eller 30 år siden.

Når afstemningen den 27. september 2005 er overstået, er det - uanset udfaldet - på tide at rejse vigtige spørgsmål: ► om vi fortsat skal have næsten lige så mange EU-folkeafstemninger som folketingsvalg? ► om den danske EU-debat derfor fortsat skal være isoleret fra den nationale politiske debat, selv om EU har stigende betydning for den nationale politik? eller ► hvordan EU-politikken synliggøres i den danske politik - i hverdagen og ikke blot, når der er folkeafstemning? Men hvem skal tage initiativ til sådanne diskussioner, når EU-splittelsen i dag ikke blot går ned tværs gennem socialdemokraterne, men netop går ned igennem flere og flere partier og når folkeafstemningskonsensusen er blevet så bred, som den er?

Frygten for at det kan bruges indenrigspolitisk, må være stor blandt partierne, og dermed er afkoblingen af dansk og europæisk politik blev en selvforstærkende eller selvberende politisk proces.

Danskerne og EU er derimod ikke uforenelige størrelser. Tværtimod har flertallet af danskerne gennem snart 20 år signaleret stærkere og stærkere, at de opfatter EU og Danmark som uadskillelige. Det kunne være udgangspunktet for en ny dansk europapolitik - eller skal vi også om tyve år synde de samme gamle sange hvert andet tredje år?

En detaljeret gennemgang af danskernes holdning til EU siden 1960 findes i artiklen "The Danes and Europe: From EC 1972 to Euro 2000 - elections, referendums and attitudes", som kan findes på www.rogerbuch.dk/sps2002.pdf

KW